

राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियान (NMSA) अतर्गत
कोरडवाहु क्षेत्र विकास (RAD) घटकाच्या सन
२०१६-१७ च्या वार्षिक कृती आराखड्यास
प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: शाशेअ-२०१६/प्र.क्र.१५८/४अ

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक

मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

तारीख: ३० जुलै, २०१६

वाचा

- १) केंद्र शासनाने www.agricoops.nic.in या सांकेतिक स्थळावर निर्गमित केलेल्या राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानाच्या मार्गदर्शक सुचना.
- २) केंद्र शासनाचे पत्र क्र. १-७/२०१४-RFS-III, दिनांक २० जून, २०१६
- ३) केंद्र शासनाचे पत्र क्र. १-७/२०१४/RFS-III, दिनांक ४ जुलै, २०१६.(तीन पत्रे)
- ४) कृषी आयुक्तालयाचे पत्र क्र.कृ.अ/राशाशेअ/कोक्षेवि/प्र.मा/१३/२०१६,
दिनांक ११.०७.२०१६

प्रस्तावना

राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेतर्गत राज्यात कोरडवाहु शाश्वत शेती विकास कार्यक्रम राबविण्यात येत होता. सन २०१४-१५ पासून केंद्र शासनाने केंद्र पुरस्कृत योजनांची पुनर्रचना केली असून काही योजना एकत्रित करून अभियानांतर्गत राबविण्याचे निश्चित केले आहे. सदर पुनर्रचनेमध्ये राष्ट्रीय सुक्ष्म सिंचन अभियान (NMMI), राष्ट्रीय सेंद्रीय शेती प्रकल्प (NPOF), राष्ट्रीय मृद आरोग्य व सुपिकता व्यवस्थापन प्रकल्प (NPMSH&F) आणि कोरडवाहु शाश्वत शेती विकास कार्यक्रम (RADP) या सर्व योजनांचा समावेश राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानामध्ये केला आहे. त्यानुसार कोरडवाहु शाश्वत शेती विकास कार्यक्रम सदर अभियानामध्ये कोरडवाहु क्षेत्र विकास [Rainfed Area Development (RAD)] घटक म्हणून राबविण्यात येत आहे.

सन २०१४-१५ मध्ये सदर घटकासाठी केंद्र हिश्याचे प्रमाण १००% एवढे होते. केंद्र शासनाने सन २०१५-१६ मध्ये सदर कार्यक्रमासाठी केंद्र व राज्य हिश्याचे अनुदानाचे प्रमाण ६०:४० प्रमाणे निश्चित केले आहे. संदर्भाधीन अनुक्रमांक २ येथील पत्रान्वये सन २०१६-१७ या वर्षासाठी केंद्र हिश्यापोटी रु. २७७८.३० लक्ष व राज्य हिश्यापोटी रु.१८५२.२० लक्ष अशा एकूण रु.४६३०.५० लक्ष रकमेच्या कार्यक्रमास मान्यता कळविलेली आहे. त्याचप्रमाणे सदर कार्यक्रमाच्या अंमबजावणीसाठी, केंद्र शासनाने संदर्भाधीन अ.क्र.३ येथील पत्रान्वये केंद्र हिश्यापोटी सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी रु.१२७८.११ लक्ष, अनुसूचित जाती प्रवर्गासाठी रु.१९१.३९ लक्ष, व अनुसूचित जमाती प्रवर्गासाठी रु.१५२.४७ लक्ष असा एकूण रु.१६२१.९७ लक्ष एवढा निधी वितरीत केला आहे. त्यानुसार सदर कार्यक्रम सन २०१६-१७ या वर्षात राबविण्यासाठी रु.४६३०.५० लक्ष एवढ्या रकमेच्या कार्यक्रमास राज्य शासनाची प्रशासकीय

मान्यता व केंद्र हिश्यापोटी रु.१६२१.९७ लक्ष एवढ्या रक्कमेच्या कार्यक्रमास वित्तीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानांतर्गत कोरडवाहु क्षेत्र विकास (RAD) घटक सन २०१६-१७ मध्ये राज्यात १८० क्लस्टरमध्ये ७९२० हेक्टरसाठी राबविण्यासाठी केंद्र हिश्यापोटी रु.२७७८.३० लक्ष (रुपये सत्तावीस कोटी अठ्याहत्तर लाख तीस हजार फक्त) व राज्य हिश्यापोटी रु.१८५२.२० लक्ष (रुपये अठरा कोटी बावन्न लाख वीस हजार फक्त) अशा एकूण रु.४६३०.५० लक्ष (रुपये शेचाळीस कोटी तीस लाख पन्नास हजार फक्त) एवढ्या रकमेचा कार्यक्रम सन २०१६-१७ या वर्षात राबविण्यास शासनाची प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर निधीतून केंद्रशासनाने संदर्भाधीन अनुक्रमांक २ येथील पत्रान्वये कळविलेला मंजुर कार्यक्रम राबविण्यात यावा.

२. सदर कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी केंद्र हिश्यापोटी रु. १६२१.९७ लक्ष (रुपये सोळा कोटी एकवीस लाख सत्याण्णव हजार फक्त) एवढ्या रक्कमेच्या कार्यक्रमास वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे.

३. सदर निधीचे संवर्गनिहाय वितरण खालीलप्रमाणे राहिल:-

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	संवर्ग	रक्कम
१	सर्वसाधारण	१२७८.११
२	अनुसूचित जाती	१९१.३९
३	अनुसूचित जमाती	१५२.४७

४. सदर खर्च खालील लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा व सन २०१६-१७ च्या मंजुर तरतुदीत भागविण्यात यावा.

लेखाशिर्ष- मागणी क्र.डी-३,

२४०१-पीक संवर्धन,

१०९-विस्तार व प्रशिक्षण,

०१-माहिती व प्रसारण,

(०१)(५१)- अवर्षण प्रवण क्षेत्र कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा)

(२४०१ ९५५४) ३३, अर्थसहाय्य.

५. सदर योजनेची अंमलबजावणी करताना केंद्र शासनाच्या संदर्भाधीन अनु.क्र.१ येथील मार्गदर्शक सूचना, संदर्भाधीन अनु.क्र.२ व ३ येथील पत्रात नमूद केलेल्या सूचना यांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.
६. प्रकल्प क्षेत्रांची निवड जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा स्तरीय समितीच्या मान्यतेने करण्यात यावी.
७. सदर योजनेंतर्गत निवड करण्यात आलेल्या क्षेत्रांची यादी आयुक्तालय स्तरावर प्रसिद्ध करण्यात यावी.
८. प्रकल्प क्षेत्राची निवड झाल्यानंतर योजनेची माहिती त्या क्षेत्रातील सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्यासाठी व्यापक प्रमाणावर प्रसिद्धी देण्यात यावी. त्यासाठी निवडलेल्या गावामध्ये ग्राम सभा घेवून विविध घटकांबाबत सविस्तर माहिती द्यावी आणि घटकनिहाय प्रस्तावित कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने लाभार्थ्यांची निवड करून आवश्यक कागदपत्रांसह अर्ज प्राप्त करून घ्यावेत.
९. अर्जदाराने अर्ज केल्यानंतर त्याला अर्जाची पोच देण्यात यावी व सदर पोचवर अर्जाचा प्राथम्यक्रम नमूद करण्यात यावा.
१०. अर्जामध्ये काही त्रुटी असतील तरी अर्ज स्विकारण्यात यावा व सदर त्रुटीची पूर्तता ७ दिवसांच्या कालावधीमध्ये करण्याबाबत व विहित कालावधीत सदर त्रुटीची पूर्तता करण्यात आली नाही तर अर्ज अपात्र ठरविण्यात येईल, असे अर्जदारास अर्ज स्विकारते वेळीच लेखी देण्यात यावे.
११. मंजूर कार्यक्रमानुसार जरी पात्र लाभार्थ्यांची निवड करण्यात आली असली तरी प्रत्यक्ष उपलब्ध अनुदानाच्या मर्यादेतच योजनेची अंमलबजावणी करण्यात यावी.
१२. योजनेची अंमलबजावणी प्राथम्य क्रमानुसार (First Come First Serve) या तत्वावर करण्यात यावी.
१३. मुल्यवर्धित शेती अंतर्गत द्यावयाच्या अनुदानाच्या घटकांची १००% टक्के तपासणी मंडळ कृषि अधिकारी यांनी केल्यानंतरच प्रत्यक्ष अनुदानाची अदायगी करण्यात यावी.
१४. मुल्यवर्धित शेती अंतर्गत अनुदान अदा करावयाच्या किमान ५% लाभार्थ्यांची पुनर्पडताळणी (Cross Verification) उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी करावे.
१५. अनुदान थेट लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यामध्ये जमा करण्यात यावे.
१६. सदर कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करताना केंद्र शासनाच्या संदर्भाधीन अनुक्रमांक १ येथील मार्गदर्शक सूचनांचे तसेच खालील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.
  १. एकात्मिक शेती पद्धती विकास हे प्रमुख उद्दिष्ट समोर ठेऊन सलग क्षेत्रात (Cluster Mode) कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात यावी.

- II. कार्यक्रमातील मंजूर घटकांची अंमलबजावणी करताना केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनान्वये ठरवून देण्यात आलेल्या घटक निहाय खर्च, अनुदानाचे प्रमाण आणि इतर अवलंबावयाची कार्यपद्धती याचे कटाक्षाने पालन करण्यात यावे.
- III. शेती पद्धती मॉडेल (Farming System Model) च्या आधारावर सलग क्षेत्राची निवड आणि सविस्तर प्रकल्प आराखडा तयार करण्यात यावा .
- IV. सविस्तर प्रकल्प आराखड्यामध्ये गावे, ब्लॉक, जिल्हे व लाभार्थ्यांची संख्या तसेच घटक निहाय प्रस्तावित लाभार्थ्यांची नावे या बाबींचा समावेश करण्यात यावा. सदरची माहिती राज्य शासनाच्या डिजिटल मॅपमध्ये सलग क्षेत्राच्या डिजिटल स्थानासह (Digital Location) दर्शविण्यात यावी.
- V. कोरडवाहू क्षेत्र विकास (RAD) या घटकांतर्गत निवड करण्यात आलेल्या प्रकल्प क्षेत्रामध्ये जलसंवर्धन अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या बाबी उदा.सामूहिक जलसाठा साधणे, वैयक्तिक शेततळे राबवावयाच्या असतील तर त्यासाठी प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजना (PMKSY) या योजनेतून निधी उपलब्ध करून घ्यावा. तथापि, मर्यादित प्रमाणात जलसंवर्धनाच्या बाबी कोरडवाहू क्षेत्र विकास या योजनेतून राबविता येतील. त्यासाठी सदर बाबी जिल्ह्याच्या, जिल्हा सिंचन आराखड्यामध्ये प्रस्तावित करण्यात आलेल्या बाबीमधून घेण्यात याव्यात. सदर बाबींचा समावेश प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजनेच्या (PMKSY) वार्षिक कृती आराखड्यामध्ये करण्यात यावा व त्यामध्ये कोरडवाहू क्षेत्र विकास या योजनेतून निधी उपलब्ध करून घेतल्याबाबत स्पष्ट उल्लेख करावा व त्यास PMKSY साठी गठीत केलेल्या राज्यस्तरीय समितीची (SLSC) मान्यता घेण्यात यावी. सदर बाबींचा प्रगती अहवाल PMKSY योजनेच्या पोर्टलवर देखील भरण्यात यावा.
- VI. सलग क्षेत्राचा उत्तम रीतीने विकास होण्याच्या दृष्टिने इतर कार्यक्रम/योजनांमधील उपक्रमांचा लाभ देण्यात यावा.
- VII. शेतकऱ्यांना अतिरीक्त उत्पन्न मिळण्याच्या दृष्टिकोनातून तसेच वैविध्यपूर्ण (Diversified) शेती पद्धती विकसित करण्यासाठी शेतकऱ्यांना शेताच्या सीमेभोवती व शेततळ्यांच्या बांधावर झुडपे, झाडे, फळझाडे लावण्यास प्रवृत्त करावे.
- VIII. रु.४६.३०५० कोटी रकमेच्या कार्यक्रमास मान्यता देण्यात आली असली तरी, कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करताना उपलब्ध अनुदानाच्या मर्यादेतच क्षेत्र/घटकांचा समावेश होईल, याबाबतची दक्षता घेण्यात यावी.
- IX. कमीत कमी ५०% एवढा निधी अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकऱ्यांसाठी वापरण्यात यावा. ३०% निधी महिला लाभार्थ्यांसाठी वापरण्यात यावा.
- X. अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांसाठी उपलब्ध करून दिलेला निधी त्याच प्रवर्गासाठी वापरण्यात यावा.
- XI. केंद्र शासनाच्या सूचनांप्रमाणे कोरडवाहू क्षेत्र विकास या घटकाचे मुल्यमापन केंद्र शासन त्रयस्थ संस्थेद्वारे करणार आहेत. त्यासाठी आवश्यक लेखे अद्ययावत ठेवण्यात यावेत.

- XII. वैयक्तिक लाभ दिलेल्या लाभधारकांची यादी ग्रामपंचायत/तालुका कार्यालये/पंचायत समिती/जिल्हाधिकारी कार्यालयात लावण्यात यावी. तसेच ती यादी कृषि विभागाच्या वेबसाईटवर देखील अपलोड करण्यात यावी.
- XIII. एकदा लाभ दिलेल्या लाभार्थ्यांना या कार्यक्रमांतर्गत पुनः लाभ देण्यात येऊ नये.
- XIV. कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष अमंलबजावणी निधी उपलब्धतेनुसार करण्यात यावी.
१७. प्रत्येक महिन्याला योजनेची भौतिक आणि आर्थिक प्रगती याबाबतची माहिती अद्ययावत करण्यात यावी व राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानाच्या मार्गदर्शक सूचनांसोबतच्या परिशिष्ट-३ मध्ये भरण्यात यावी व सदरची माहिती राज्य शासनाकडेसुद्धा पाठविण्यात यावी.
१८. योजनेचा सविस्तर त्रैमासिक प्रगती अहवाल पुढील त्रैमासिकाच्या पहिल्या महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत त्याचप्रमाणे वार्षिक प्रगती अहवाल आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर ३ महिन्यांच्या कालावधीत कृषि व सहकार विभाग, कृषि मंत्रालय, भारत सरकार यांच्याकडे तसेच राज्य शासनाकडे पाठविण्यात यावा.
१९. कोरडवाहु क्षेत्र विकास (RAD) कार्यक्रमाच्या उद्दिष्टपूर्तीसाठी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी संदर्भाधीन अनुक्रमांक १ येथे नमूद केलेल्या केंद्र शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध असलेल्या सदर घटकाच्या मार्गदर्शक सुचना तसेच उपरोक्त नमूद अटी व शर्ती विचारात घेऊन उद्दिष्ट निहाय सविस्तर मार्गदर्शक सुचना क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांना निर्गमित कराव्यात.
२०. सदर निधीचे जिल्हानिहाय वितरण करण्यास तसेच खर्चावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी, कृषि संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांना राज्य नियंत्रक म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. मंजूर निधी आहरित व संवितरीत करण्याचे अधिकार आयुक्तालय स्तरावर सहाय्यक संचालक, लेखा-१, विभागीय कृषि सह संचालक कार्यालयातील लेखा अधिकारी, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी लेखा अधिकारी, उप विभागीय कृषि अधिकारी व तालुका कृषि अधिकारी यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.
२१. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र.अर्थसं-२०१६/प्र.क्र.२९/२००१/वित्तीय सुधारणा, दिनांक २०.४.२०१६ च्या शासन परिपत्रकातील अटीच्या पालनेच्या अधीन राहून व मा.अपर मुख्य सचिव (कृषि) यांच्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहे.
- सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०७३०१३२६५९७९०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(उ. म. मदन)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मंत्री(कृषि व पणन) यांचे खाजगी सचिव

२. मा.मंत्री(फलोत्पादन) यांचे खाजगी सचिव
३. मा.राज्यमंत्री(कृषि) यांचे खाजगी सचिव
४. मा.राज्यमंत्री(फलोत्पादन) यांचे खाजगी सचिव
५. अ मु स (कृषि) यांचे स्विय सहाय्यक
६. कुलगुरु, (सर्व कृषि विद्यापिठे)
७. प्रधान सचिव(ग्रामविकास), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
८. प्रधान सचिव (ला.क्षे.वि.), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
९. प्रधान सचिव (रोहयो व जलसंधारण), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१०. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१० प्रती)
११. आयुक्त (सहकार), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१२. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि उद्योग विकास महामंडळ, अंधेरी, मुंबई.
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला.
१४. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी (सर्व जिल्हा परिषदा)
१६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, वसुंधरा पाणलोट विकास यंत्रणा, पुणे
१७. राष्ट्रीय कृषि संशोधन परिषद (ICAR)
१८. संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषि विद्यापिठ, राहुरी
१९. संशोधन संचालक, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापिठ, परभणी
२०. संशोधन संचालक, डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापिठ, दापोली
२१. संशोधन संचालक, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापिठ, अकोला
२२. सर्व संचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२३. संचालक, महाराष्ट्र राज्य बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा, अकोला
२४. संचालक, वसंतराव नाईक राज्य कृषि प्रशिक्षण संस्था, नागपुर
२५. संचालक, कृषि हवामान शास्त्र विभाग, पुणे
२६. भारतीय हवामान शास्त्र विभाग, पुणे
२७. विभाग प्रमुख, एकात्मिक जल व्यवस्थापन, महात्मा फुले कृषि विद्यापिठ, राहुरी
२८. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, महात्मा फुले कृषि विद्यापिठ, राहुरी
२९. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापिठ, परभणी
३०. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, डॉ बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापिठ, दापोली
३१. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापिठ, अकोला
३२. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
३३. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (सर्व)
३४. सर्व प्रकल्प संचालक (आत्मा)
३५. व्यवस्थापकीय संचालक, जिल्हा अग्रणी बँक (बँक ऑफ महाराष्ट्र, लोकमंगल ,पुणे)
३६. सर्व कृषि विकास अधिकारी/सर्व उपविभागीय कृषि अधिकारी/सर्व तालुका कृषि अधिकारी/
३७. सर्व मंडळ कृषि अधिकारी
३८. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी

३९. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षण) महाराष्ट्र -१/२ मुंबई/नागपुर
४०. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
४१. संचालक, लेखा व कोषागार, मुंबई
४२. मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई, वाशी.
४३. उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी
लेखा, कोकण/नाशिक/पुणे/औरंगाबाद/अमरावती/नागपुर
४४. उप संचालक, लेखा व कोषागारे कोकण/नाशिक/पुणे/औरंगाबाद/अमरावती/नागपुर
४५. सर्व कार्यासने व पर्यवेक्षिय अधिकारी (कृषि) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
४६. निवडनस्ती.